

นาฏยสร้างสรรค์ ชุด รวมใจอาเซียน Dance creation titled ASEAN Integration

บงกช ทิพย์สุนันทา

Bongkoch Thipsunonta

สาขาวิชาศิลปะการแสดง มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
Performing Arts Suan Sunandha Rajabhat University

Received: June 11, 2018
Revised: June 19, 2019
Accepted: June 21, 2019

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างสรรค์การแสดงนาฏศิลป์ชุด รวมใจอาเซียนที่ใช้ไม้ไผ่เป็นอุปกรณ์สำคัญในการสื่อถึงการรวมใจของประชาชาติอาเซียนทั้ง 10 ประเทศ จากการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์ และการสังเกตการณ์การแสดงของนาฏศิลป์อาเซียนในรูปแบบการแสดงพื้นเมืองและนาฏศิลป์ที่มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะที่ปรากฏในสื่อวีดิทัศน์ ผลการสร้างสรรค์การแสดงชุดนี้ ผู้วิจัยได้นำแนวคิดการผสมผสานความเป็นอาเซียน โดยออกแบบองค์ประกอบการแสดงที่สำคัญหลายด้าน ได้แก่ ด้านผู้แสดงจำนวน 10 คน เป็นชาย 4 คน หญิง 6 คน ด้านเครื่องแต่งกาย ได้นำผ้าที่เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละประเทศมาเป็นผ้าสไบและผ้าคาดเอว ด้านเพลงใช้การผสมผสานเครื่องดนตรีตัวแทนทั้ง 10 ประเทศ โดยนายศุภฤกษ์ พุดสโร เป็นผู้ประพันธ์เพลง ด้านการออกแบบท่าเต้น สามารถแบ่งกลุ่มออกเป็น 3 กลุ่ม คือ 1. ท่าเต้นที่ประยุกต์มาจากนาฏศิลป์แบบพื้นเมืองและแบบเอกลักษณ์เฉพาะของนาฏศิลป์ในอาเซียนทั้ง 10 ประเทศ โดยแบ่งออกเป็น 5 แบบ ได้แก่ แบบเหมือนนาฏศิลป์ไทย ได้แก่ ประเทศไทย กัมพูชา และลาว แบบนาฏศิลป์พม่า ได้แก่ ประเทศพม่า แบบเหมือนนาฏศิลป์มาเลเซีย ได้แก่ ประเทศมาเลเซีย อินโดนีเซีย และบรูไน แบบนาฏศิลป์อินเดีย ได้แก่ ประเทศสิงคโปร์ แบบนาฏศิลป์สเปนและนาฏศิลป์จีน ได้แก่ ประเทศฟิลิปปินส์ และเวียดนาม 2. ท่าเต้นที่ได้มาจากการเลียนแบบท่าทางธรรมชาติและท่าเต้นที่แสดงสัญลักษณ์ต่าง ๆ ได้แก่ ท่าไม้ไผ่ล้ม ท่าสายน้ำไหล ท่าเดินย่ำเท้าอย่างมีความสุข ท่าไม้ไผ่รวมใจ ท่าต้นไม้กับอาเซียน ท่าเป็นกลุ่มของนักแสดงชาย - หญิง ท่ารำกระบองไม้ที่คิดขึ้นใหม่ 3. ท่าเต้นที่ใช้ไม้ไผ่สร้างภาพวิถีชีวิตชาวอาเซียน ได้แก่ การนำไม้ไผ่มาประกอบเป็น บ้าน แพน ซิงช้า ชุมนั่งเล่นไม้ไผ่ ชุมนั่งดูไม้ไผ่ และกอไผ่รวมใจ โดยการแสดงแบ่งออกเป็น 3 ช่วง ช่วงที่ 1 นักแสดงอาเซียนออกมาจากม่านไม้ไผ่ด้วยความเป็นมิตร ช่วงที่ 2 การรำรำที่ผสมผสานความเป็นชาติอาเซียนทั้ง 10 ประเทศ และช่วงที่ 3 การละเล่นที่ใช้ไม้ไผ่และการรวมกันเป็นหนึ่งเดียวของชาวอาเซียน

คำสำคัญ : นาฏยสร้างสรรค์, รวมใจอาเซียน, ไม้ไผ่

Abstract

The aim of this thesis is to create a dance piece titled “ASEAN integration”, using bamboos as the main dance-prop to reflect the unity of 10 ASEAN countries. The research was conducted by reviewing documents, interviewing, and observing video recording of the folk and traditional ASEAN dances.

The researcher follows the concept of “ASEAN integration” in designing the important compositions of this show. There are ten dancers: four males and six females. The breast clothes and girdles are made of fabric from each ASEAN countries intertwining together. The music, composed by Suparerk Putsaro, is played with musical instruments from the ten countries. The dance movements are divided into three groups; 1) the movements which are adapted from folk and traditional dance of the ASEAN countries. ASEAN dance-movement are categorised into five styles: Thai style consisting of Thai, Cambodia and Lao dance; Burmese style; Malaysian style consisting of Malaysia, Indonesia and Brunei dance; Indian style from Singapore; Spanish and Chinese dance of Philippines and Vietnam. 2) The movements which are derived from nature and human action, for example, bamboos in the wind, running water, bamboo group, walking and dancing happily and some new choreography with bamboos. 3) The movement using bamboos to illustrate lifestyle of ASEAN people, such as, building bamboo house, raft, gate and swing. The show is divided into three parts; starting with ASEAN dancers entering from bamboo curtain, following by the dance,

integrating all ten ASEAN dance, and, finishing it by playing with bamboo symbolising the unity of ASEAN countries.

Keywords : Dance creation, ASEAN integration, Bamboos

บทนำ

อาเซียนหรือสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ.2510 โดยมีประเทศสมาชิกทั้งหมด 10 ประเทศ ได้แก่ ไทย มาเลเซีย อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ บรูไน เวียดนาม ลาว พม่า และกัมพูชา อาเซียนได้เกิดความร่วมมือรวมทั้งมีการวางกรอบความร่วมมือเพื่อสร้างความเข้มแข็งและความมั่นคงของประเทศสมาชิกทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม เมื่อเกิดการประสานความร่วมมือเป็นหนึ่งเดียวกัน จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่จะนำมาซึ่งความสำเร็จขององค์กร โดยการส่งเสริมด้านศิลปวัฒนธรรมที่มีนาฏศิลป์เป็นตัวกลางเชื่อมความสัมพันธ์อันดีระหว่างประเทศในแถบอาเซียน

อาเซียนไม่ได้มีเพียงสิ่งที่ต่างกันเท่านั้น แต่ยังคงมีรากฐานของวัฒนธรรมที่มีความเหมือนหรือคล้ายกันในหลายๆด้าน เช่น วัฒนธรรมการปลูกข้าว การเคารพบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือแม้แต่ “ต้นไม้” พืชที่ถือเป็นทรัพยากรธรรมชาติ ที่มีความสำคัญมากต่อภูมิภาคอาเซียนและมีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กับมนุษย์มาตั้งแต่ยุคแรกๆจนถึงปัจจุบัน

ไม้เปรียบเสมือนส่วนหนึ่งของชีวิตผู้คนในแถบอาเซียน ไม่เพียงเกี่ยวเนื่องกันแคในพิธีกรรมความเชื่อ แต่ยังเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีทั้งความหลากหลายของชนิด การกระจายพันธุ์และคุณสมบัติ สามารถนำมาสร้างสรรค์สิ่งต่างๆได้อย่างน่าอัศจรรย์ เป็นแหล่งอาหารที่มีความอุดมสมบูรณ์ รวมไปถึง เครื่องดนตรีที่กระจายอยู่ทั่วภูมิภาคอาเซียน ทั้งนี้ยังเกี่ยวเนื่องกันอย่างใกล้ชิดกับการดำรงชีวิตของกลุ่มชนต่างๆ มีทั้งการร้องรำทำเพลง และการละเล่นที่ใช้ไม้เป็นอุปกรณ์ในการสร้างความสนุกสนานรื่นเริงหรือที่เรียกว่า “การละเล่นกระบี่กระบอง” ซึ่งในภูมิภาคอาเซียนมีการละเล่นกระบี่กระบอง เช่นเดียวกัน โดยความแตกต่างในการละเล่นกระบี่กระบองของแต่ละกลุ่มชนจะอยู่ที่การเคลื่อนไหวจังหวะช้า เร็ว ของลีลาท่ารำและจังหวะการกระบี่กระบองไม้ที่ไม่เหมือนกัน ซึ่งแสดงถึงขนบธรรมเนียมและประเพณีของแต่ละกลุ่มชนได้เป็นอย่างดี ดนตรีและการละเล่นกระบี่กระบองจึงถือเป็นวัฒนธรรมสำคัญที่มีร่วมกันของผู้คนในแถบภูมิภาคอาเซียน ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นความสำคัญของการส่งเสริมกรอบความร่วมมือประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน โดยการสร้างผลงานทางนาฏศิลป์สร้างสรรค์ที่เกี่ยวข้องกับอาเซียนและการนำไม้ไผ่มาเป็นสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่ทุกประเทศในอาเซียนมีร่วมกัน เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงความรัก ความสามัคคี และการรวมกันเป็นหนึ่งเดียวของผู้คนในแถบอาเซียน

จากข้อมูลดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจศึกษา การแสดงที่ใช้ไม้ไผ่ของประเทศต่างๆในอาเซียน รวมไปถึง การศึกษาท่ารำ ท่าเต้นของนาฏศิลป์อาเซียนทั้ง 10 ประเทศ และนาฏศิลป์ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ โดยแบ่งออกเป็น 5 กลุ่ม ดังนี้ 1.แบบเหมือนนาฏศิลป์ไทย ได้แก่ ประเทศไทย กัมพูชา และลาว 2.แบบนาฏศิลป์พม่า ได้แก่ ประเทศพม่า 3.แบบเหมือนนาฏศิลป์มาเลเซีย ได้แก่ ประเทศมาเลเซีย อินโดนีเซีย และบรูไน 4.แบบนาฏศิลป์อินเดีย ได้แก่ ประเทศสิงคโปร์ 5.แบบที่ได้รับอิทธิพลจากสเปนและจีน ได้แก่ ประเทศฟิลิปปินส์ และประเทศเวียดนาม

ทั้งนี้ยังศึกษาองค์ประกอบต่างๆของการแสดง เพื่อนำองค์ความรู้ต่างๆที่ได้มาเป็นแนวทางในการสร้างผลงานชุดรวมใจอาเซียน โดยผู้วิจัยได้สร้างสรรค์การแสดงที่ผสมผสานท่ารำที่สื่อความหมายถึงการรวมกันเป็นหนึ่งของอาเซียน เพื่อดำเนินเรื่องราวต่างๆของการแสดง โดยมีไม้ไผ่เป็นศูนย์กลางของสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่ทุกประเทศมีส่วนร่วม โดยศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากหนังสือ ตำรา สิ่งพิมพ์ บทความ งานวิจัย วิดีทัศน์ การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม และแหล่งข้อมูลต่างๆที่มีความเกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา การสร้างสรรค์ผลงานทางด้านนาฏศิลป์ ถือเป็นตัวกลางสำคัญในการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และเป็นการส่งเสริมนาฏศิลป์สร้างสรรค์กับสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่มีร่วมกันในอาเซียนให้มีความแปลกใหม่ และสามารถนำการแสดงไปเผยแพร่และเชื่อมความสัมพันธ์มิตรระหว่างประเทศในอาเซียนสืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อสร้างสรรค์การแสดงนาฏศิลป์ชุด “รวมใจอาเซียน” ที่ใช้ไม้ไผ่เป็นอุปกรณ์สำคัญในการแสดง

ระเบียบวิธีวิจัย

แบ่งขั้นตอนการวิจัยเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

1.ขั้นเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม โดยการชมนิทรรศการ การแสดงนาฏศิลป์ของประเทศอาเซียน 10 ประเทศ ที่เห็นได้ในประเทศไทย และการศึกษาจากสื่อวีดิทัศน์

2.ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลต่างๆที่ได้จากการเก็บรวบรวมมาวิเคราะห์ตามหลักทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ 1.แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับสุนทรีย- ศาสตร์ 2.แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับองค์ประกอบศิลป์ 3.แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับนาฏยสร้างสรรค์ 4.ทฤษฎีIntercultural Theater

3.ขั้นการสร้างสรรค์งาน นำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์มาสร้างสรรค์ผลงานการแสดง รวมไปถึงการออกแบบเครื่องแต่งกาย เพลงดนตรี อุปกรณ์ประกอบการแสดง และการออกแบบท่ารำทำเดินเพื่อให้ผลงานบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

ผลการงานวิจัย

จากการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จาก หนังสือ เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิและการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม ของการแสดงนาฏศิลป์พื้นเมืองทั้ง 10 ประเทศ รวมถึงการนำแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์มาเป็นหลักในการสร้างสรรค์ผลงานการแสดงชุด รวมใจอาเซียน

แนวคิด

แนวคิดในการสร้างสรรค์การแสดงเป็นการผสมผสานท่ารำ ทำเดิน เครื่องแต่งกายและดนตรีที่มีความเป็นอาเซียนทั้ง 10 ประเทศ ในการแสดง 1 ชุด เพื่อสื่อถึงการรวมใจเป็นหนึ่งในของชาวอาเซียนและบอกเล่าเรื่องราวต่างๆของการแสดง โดยมีไม้ไผ่เป็นศูนย์กลางของสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่ทุกประเทศในอาเซียนมีส่วนร่วม ใช้เวลาในการแสดงทั้งหมด 8 นาที มีการแบ่งช่วงการแสดงทั้งหมดเป็น 3 ช่วง ดังนี้

ช่วงที่ 1 นำเสนอนักแสดงอาเซียนออกมาจากม่านไม้ไผ่ด้วยความเป็นมิตร

ช่วงที่ 2 นำเสนอการรำรำที่ผสมผสานความเป็นชาติอาเซียนทั้ง 10 ประเทศ

ช่วงที่ 3 นำเสนอการละเล่นที่ใช้ไม้ไผ่และการรวมกันเป็นหนึ่งเดียวของชาวอาเซียน

การออกแบบเพลงและดนตรี

ผู้วิจัยได้ออกแบบและวางรูปแบบของการแสดงในช่วงต่างๆ และนำข้อมูลเกี่ยวกับการแสดงไปปรึกษานายศุภฤกษ์ พุฒสโร ผู้เชี่ยวชาญทางด้านดนตรีร่วมสมัยและเป็นผู้ประดิษฐ์เพลงการแสดงชุด รวมใจอาเซียน โดยเพลงที่ใช้ในการแสดงชุดนี้จะประกอบไปด้วยเครื่องดนตรีหลากหลายชนิด เป็นเครื่องดนตรีที่สร้างสรรค์มาจากจินตนาการของผู้ทำเพลงและได้เลือกเครื่องดนตรีชนิดต่างๆเพื่อเป็นตัวแทนของทั้ง 10 ประเทศ ประเทศละ 1 ชนิด ตามตารางดังนี้

ตารางที่ 1 เครื่องดนตรีที่สื่อถึงแต่ละประเทศ

เครื่องดนตรีที่ใช้	สื่อถึงการเป็นตัวแทนของประเทศ	เหตุผลการนำมาใช้
1.ระนาด 	ไทย	เป็นเครื่องดนตรีที่สำคัญชนิดหนึ่งในวงปี่พาทย์ของไทย

เครื่องดนตรีที่ใช้	สื่อถึงการเป็นตัวแทนของ ประเทศ	เหตุผลการนำมาใช้
2.Kettle Gongs 	อินโดนีเซีย	เครื่องดนตรีชนิดหนึ่งในวง กาเมลันของอินโดนีเซีย
3.ฆ้องวงเล็ก 	กัมพูชา	เป็นเครื่องดนตรีในวงดนตรีไทย ชนิดหนึ่ง ได้นำมาใช้เป็นตัวแทน เครื่องดนตรีของประเทศกัมพูชา
4.Gangsa 	บรูไน	เป็นเครื่องดนตรีชนิดหนึ่งในวงกา เมลัน
5.แคน 	ลาว	เป็นเครื่องดนตรีในวงดนตรีของ ประเทศลาว
6.แอคคอร์ดียน 	มาเลเซีย	เป็นเครื่องดนตรีสากลที่นำมาเล่น ในวงดนตรีพื้นเมืองของมาเลเซีย
7.เปิงพม่า 	พม่า	เป็นเครื่องดนตรีในวงดนตรีพม่า
8.Kudyapi 	ฟิลิปปินส์	เป็นเครื่องดนตรีชนเผ่าพื้นเมือง ของฟิลิปปินส์
9.ซีตาร์ หรือ พิณอินเดีย 	สิงคโปร์	เป็นเครื่องดนตรีโบราณของ อินเดีย
10.Dan Tranh 	เวียดนาม	เป็นเครื่องดนตรีประเภท เครื่องสายและเป็นที่นิยมกันอย่าง แพร่หลายในประเทศเวียดนาม

นอกจากเครื่องดนตรีทั้ง 10 ชนิดที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ยังมีเครื่องดนตรีอีก 4 ชนิดที่เพิ่มเข้ามา เพื่อสร้างสีสันให้กับ
การแสดง และเพื่อส่งเสริมให้การแสดงมีความน่าสนใจ ได้แก่ 1.อังกะลุง เป็นดนตรีที่เพิ่มเข้ามา ไม่ได้ระบุว่าเป็นประเทศอะไร

แต่ใช้เป็นสื่อกลางแทนความพริ้วไหวของไม้ไผ่และเพื่อให้เป็นตัวแทนของกระบอไม้ไผ่ในการทำการแสดง 2.กลอง 3.เสียงที่มาจากเครื่องมือคอมพิวเตอร์ที่เรียกว่า “Synthesizer” เป็นเสียงที่เสริมความรู้สึกให้มีความทันสมัยและให้อารมณ์สดใส ร่าเริงมากกว่าปกติ 4.เครื่องดนตรีสากลเพื่อส่งเสริมความรู้สึกให้เกิดความยิ่งใหญ่ในเพลง เช่น เปียโน ไวโอลิน วิโอล่า เชลโล่ ดับเบิลเบสและเฟรนฮอน

การออกแบบเครื่องแต่งกายของนักแสดง

ผู้วิจัยเล็งเห็นถึงความสำคัญของสัญลักษณ์ไม้ไผ่และการรวมกันเป็นหนึ่งเดียวของชาวอาเซียน จึงได้ออกแบบสีของเครื่องแต่งกายมาจากสีของธงชาติอาเซียนและสร้างจุดเด่นให้กับเครื่องแต่งกายของนักแสดงหญิง คือ สไบและผ้าคาดเอวของนักแสดงชาย โดยนำผ้าที่มีลวดลายของแต่ละกลุ่มประเทศอาเซียนมาตัดเป็นเส้นๆ แล้วนำมาสานกันเป็นผืน และเย็บขอบผ้าสไบให้เรียบร้อย นอกจากนี้การออกแบบเครื่องแต่งกายของนักแสดงยังคำนึงถึงความสะดวกในการเคลื่อนไหวร่างกายในการแสดงอีกด้วย โดยได้ออกแบบเครื่องแต่งกายของนักแสดงหญิงทั้งหมด 4 แบบ และเครื่องแต่งกายนักแสดงชาย 3 แบบ ดังนี้

การออกแบบเครื่องแต่งกายนักแสดงหญิง

ภาพที่ 1 การออกแบบเครื่องแต่งกายนักแสดงหญิงแบบที่ 1-4

ที่มา : บงกช ทิพย์สุมนธา , 2560

หลังจากออกแบบและรับคำปรึกษาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อเลือกชุดที่เหมาะสมและตรงกับเป้าหมายที่ตั้งไว้ ผู้วิจัยได้เลือกชุดแบบที่ 1 เพราะลักษณะของผ้าสไบที่นำผ้าของแต่ละประเทศมาสานกันมีความโดดเด่นมากที่สุด และสามารถสื่อความหมายถึงการรวมกันเป็นหนึ่งเดียวของชาวอาเซียนได้เป็นอย่างดี ส่วนด้านล่างเป็นกางเกงสามารถเคลื่อนไหวได้สะดวก แต่พบว่าผ้าห้อยด้านข้างเอวอาจทำให้นักแสดงเคลื่อนไหวได้ไม่สะดวกเท่าที่ควร จึงได้ปรับแก้ไขโดยนำผ้าห้อยด้านข้างสะโพกออก ให้เครื่องแต่งกายมีความคล่องตัวมากที่สุด ดังภาพต่อไปนี้

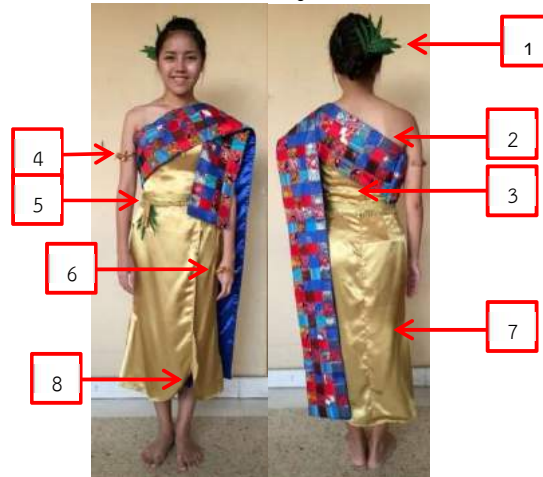

ภาพที่ 2 แบบเครื่องแต่งกายนักแสดงหญิงที่ใช้ในวันแสดงจริง

ที่มา : บงกช ทิพย์สุมนธา , 2560

ผู้วิจัยได้สร้างสรรค์เครื่องแต่งกายนักแสดงหญิงที่ใช้ในวันแสดงจริง ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 3 เครื่องแต่งกายนักแสดงหญิง
ที่มา : บงกช ทิพย์สุนทนา , 2560

เครื่องแต่งกายนักแสดงหญิง มีรายละเอียดดังนี้

1. ไฝติดศีรษะ
2. ผ้าสไบที่นำผ้าของแต่ละกลุ่มประเทศอาเซียนมาสานให้เป็นผืนเดียวกัน
3. เสื้อเกาะอกสีเหลืองทอง
4. ข้อแขนลายดอกไฟ
5. เข็มขัดลูกปัดสีทองตกแต่งห้อยด้านหน้าด้วยไม้ไผ่ลำเล็กและไฝ
6. กำไลข้อมือลายดอกไฟ
7. กระโปรงป้ายข้างสีเหลืองทอง
8. กางเกงรัดรูปสีน้ำเงินยาวครึ่งน่อง

การออกแบบเครื่องแต่งกายนักแสดงชาย

แบบที่ 1

แบบที่ 2

แบบที่ 3

ภาพที่ 4 การออกแบบเครื่องแต่งกายนักแสดงชายแบบที่ 1-3

ที่มา : บงกช ทิพย์สุนทนา , 2560

ผู้วิจัยเลือกชุดแบบที่ 3 มาใช้ในการแสดงชุด รวมใจอาเซียน เพราะลักษณะของเสื้อที่มีแขนสั้นเสมอไหล่และกางเกงขากระบอกที่มีความยาวครึ่งน่อง จะทำให้นักแสดงมีความคล่องตัวในการแสดงมากที่สุด อีกทั้งยังเพิ่มความโดดเด่นให้กับผ้าคาดเอว ที่นำผ้าของแต่ละประเทศมาสานกันอีกด้วย โดยได้สร้างสรรค์เครื่องแต่งกายนักแสดงชายที่ใช้ในวันแสดงจริง ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 5 เครื่องแต่งกายนักแสดงชาย
ที่มา : บงกช ทิพย์สุนธรา , 2560

เครื่องแต่งกายนักแสดงชาย มีรายละเอียดดังนี้

- 1.เสื้อป้ายข้างแขนเสมอไหล่สีน้ำเงิน แต่งคอเสื้อด้วยเชือกถักสีทอง
- 2.ผ้าคาดเอวที่นำผ้าของแต่ละกลุ่มประเทศอาเซียนมาสานให้เป็นผืนเดียวกัน
- 3.กางเกงขากระบอกสีทอง ยาวครึ่งน่อง

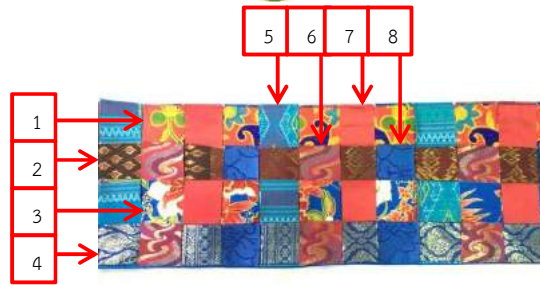
การสร้างสรรคเครื่องแต่งกายในการแสดงชุด รวมใจอาเซียน ผู้วิจัยใช้เวลาในการออกแบบในการทำส่วนที่สำคัญที่สุดของเครื่องแต่งกายคือ การทำสไบและผ้าคาดเอว โดยนำผ้าที่เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละประเทศมาสานกัน สืบให้เห็นถึงความความเป็นอาเซียนทั้ง 10 ประเทศอยู่ในชุดเดียวกัน โดยในช่วงแรกของการทำสไบและผ้าคาดเอว ผู้วิจัยใช้ผ้าโทนสีน้ำตาล ทอง ซึ่งเมื่อทำเสร็จแล้วพบว่า สไบและชุดยังไม่มีโดดเด่นและน่าสนใจเท่าที่ควร จึงปรับแก้และนำแนวคิดของการนำสีของธงชาติอาเซียนมาใส่ในชุดการแสดง และมีการสร้างสรรค์สไบขึ้นมาใหม่ โดยการเลือกซื้อผ้าของแต่ละประเทศใหม่ทั้งหมด ให้อยู่ในโทนสีน้ำเงิน แดง เพื่อให้ตัดกับชุดสีทองและเพิ่มความโดดเด่นให้กับเครื่องแต่งกายมากยิ่งขึ้น โดยมีวิธีการสานสไบและผ้าคาดเอวดังนี้

1. นำผ้าของแต่ละประเทศมาตัดเป็นเส้นตามลายผ้าให้มีขนาดความกว้าง 1 นิ้วครึ่ง และขนาดความยาว 2 เมตรครึ่ง ถ้าความยาวของผ้าผืนไหนสั้นสามารถนำมาเย็บต่อกันให้ได้ความยาวตามที่ต้องการและนำผ้าที่ตัดไว้แล้วมาลงไฟด้านข้างเล็กน้อย เพื่อให้ขอบผ้าที่ตัดไว้เรียบร้อยออกมา การลงไฟต้องใช้ความระมัดระวังเป็นอย่างมาก ใช้วิธีจุดเทียนแล้วนำผ้าที่ตัดเรียบร้อยแล้วนำมาลงบริเวณขอบผ้า ซึ่งผ้าแต่ละชนิดจะมีความแตกต่างกัน และผ้าบางชนิดไม่สามารถลงไฟได้ เช่น ผ้าฝ้ายหรือผ้าขิดของลาว เพราะผ้าชนิดนี้จะติดไฟดีมาก ทำให้ผ้าไหมเป็นรอยดำ ต้องใช้วิธีค่อยๆ ตัดให้เป็นเส้นตรงมากที่สุดเพื่อให้ขอบผ้าเรียบร้อยที่สุด และใช้กรรไกรเล็มขอบผ้าให้เรียบร้อย โดยผ้าทั้งหมดที่นำมาตัด ผู้วิจัยได้เลือกผ้าที่มีเอกลักษณ์ของแต่ละประเทศมาประเทศละ 1 ผืน ยกเว้นผ้าของประเทศอินโดนีเซีย มาเลเซีย และบรูไน ที่มีเครื่องแต่งกายที่คล้ายคลึงกัน จึงเลือกใช้ผ้าปาเต๊ะเพื่อเป็นตัวแทนของทั้ง 3 ประเทศ

2. นำผ้าที่ตัดเป็นเส้นเรียบร้อยแล้วมาเรียงและสลับสีสลับลายให้มีความสวยงาม โดยในขั้นตอนนี้ได้ทดลองสานผ้าสไบและสลับสีของผ้าไปเรื่อยๆ เพื่อพิจารณาการวางผ้าให้เกิดความสวยงามมากที่สุด ซึ่งผู้วิจัยได้เลือกวางผ้าในแนวตั้ง 4 ผืนในโทนสีแดงๆ น้ำเงินๆ โดยเริ่มจากด้านซ้ายไปขวา ได้แก่ 1.ประเทศสิงคโปร์ 2.ประเทศกัมพูชา 3.ประเทศมาเลเซีย อินโดนีเซีย บรูไน 4.ประเทศไทย และแวนวนอน 4 ผืน ตัดเป็นผืนสั้นๆ แล้วสานสลับกันในโทนสีน้ำเงินแดง แดงน้ำเงิน โดยเริ่มจากชายผ้าก่อน ได้แก่ 1.ลาว 2.พม่า 3.ฟิลิปปินส์ 4.เวียดนาม การสานเป็นการสานสลับขึ้นลง ลวดลายและสีสันทันของผ้าจะสลับและทับกันไป เมื่อสานเสร็จในแต่ละชั้นใช้กรรไกรเล็มขอบผ้าเล็กน้อยเพื่อยึดให้ขอบผ้าที่สานไว้ไม่หลุดออกจากกัน สานต่อไปจนสุดความยาวของผ้าในขนาดที่ต้องการ

3. เมื่อสานเสร็จแล้วนำผ้ามาพับทบด้านหลังเพื่อยึดให้ผ้าที่สานไว้เป็นทรงและไม่เคลื่อนตัว

4. นำผ้าสีน้ำเงินมาปิดด้านหลังทับบนผ้าขาว และเย็บเก็บขอบผ้าให้เรียบร้อย ถือเป็นอันเสร็จสิ้น โดยผู้วิจัยจะขออธิบายรายละเอียดของผ้าชนิดต่างๆ ที่นำมาสานเป็นสไบและผ้าคาดเอวดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 6 ผ้าชนิดต่างๆที่นำมาสานเป็นผ้าสไบและผ้าคาดเอวการแสดงชุด รวมใจอาเซียน

ที่มา : บงกช ทิพย์สุมณฑา , 2560

ผ้าชนิดต่างๆที่ผู้วิจัยนำมาสานเป็นสไบและผ้าคาดเอว มีดังนี้

- 1.ผ้าไหมอินเดียปักลายลูกน้ำ (ประเทศสิงคโปร์)
- 2.ผ้าโฮ (ประเทศกัมพูชา)
- 3.ผ้าปาเต๊ะ (ประเทศอินโดนีเซีย มาเลเซีย และบรูไน)
- 4.ผ้าทอลายพุ่มข้าวบิณฑ์ (ประเทศไทย)
- 5.ผ้าขิดลาว (ประเทศลาว)
- 6.ผ้าอรุณตญา (ประเทศพม่า)
- 7.ผ้าไหมสีพื้น (ประเทศฟิลิปปินส์)
- 8.ผ้าแพรลายดอกกุหลาบ (ประเทศเวียดนาม)

ในส่วนของการแต่งหน้า ทำผมนักแสดงหญิง ผู้วิจัยได้ออกแบบการแต่งหน้าโดยเน้นโทนสีไปในทิศทางเดียวกับเครื่องแต่งกาย เพิ่มความโดดเด่นให้กับใบหน้าด้วยการทาลิปสติกสีแดง นอกจากนี้ในส่วนของการทรงผมเลือกทำทรงถักเปียรอบศีรษะ โดยนำแนวคิดมาจากการสานสัมพันธ์และการรวมกันเป็นหนึ่งเดียวของชาวอาเซียน พร้อมทั้งยังมีไฟที่ถือเป็นสัญลักษณ์ที่สำคัญของชาวอาเซียนประดับอยู่ข้างศีรษะอีกด้วย และในส่วนของการแต่งหน้า ทำผมนักแสดงชาย จะแต่งหน้าเล็กน้อย จัดแต่งทรงผมด้วยผลิตภัณฑ์จัดแต่งทรงผมให้เรียบร้อยตามแต่ลักษณะทรงผมของตนเอง ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 7 การแต่งหน้าและทรงผมนักแสดงหญิงในวันแสดงจริง

ที่มา : บงกช ทิพย์สุมณฑา , 2560

ภาพที่ 8 การแต่งหน้าและทรงผมนักแสดงชายในวันแสดงจริง

ที่มา : บงกช ทิพย์สุมณฑา , 2560

การออกแบบอุปกรณ์การแสดง

ผู้วิจัยใช้อุปกรณ์ที่ถือเป็นสัญลักษณ์สำคัญของการแสดงชุด รวมใจอาเซียน นั่นคือ ไม้ไผ่ขนาดเท่าลำแขน ยาว 2 เมตร จำนวน 2 คู่ และไม้ไผ่ขนาดเล็กเส้นผ่าศูนย์กลาง 1.5 นิ้ว ยาว 1 เมตร 70 เซนติเมตร จำนวน 10 อัน

ภาพที่ 9 ไม้ไผ่ที่ใช้ในการแสดงชุด รวมใจอาเซียน ขนาดยาว (1) และขนาดสั้น (2)

ที่มา : บงกช ทิพย์สุมนธา ,2560

การออกแบบท่ารำ

การออกแบบท่ารำ ทำขึ้นในการแสดงชุดรวมใจอาเซียน เป็นการออกแบบจากการศึกษาการแสดงนาฏศิลป์แบบพื้นเมืองของอาเซียนทั้ง 10 ประเทศ และนาฏศิลป์ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ สามารถแบ่งการออกแบบท่ารำออกเป็น 5 กลุ่ม คือ 1.แบบเหมือนนาฏศิลป์ไทย ได้แก่ ประเทศไทย กัมพูชา และลาว 2.แบบนาฏศิลป์พม่า ได้แก่ ประเทศพม่า 3.แบบเหมือนนาฏศิลป์มาเลเซีย ได้แก่ ประเทศมาเลเซียอินโดนีเซีย และบรูไน 4.แบบนาฏศิลป์อินเดีย ได้แก่ ประเทศสิงคโปร์ 5. แบบนาฏศิลป์สเปนและนาฏศิลป์จีน ได้แก่ ประเทศฟิลิปปินส์และเวียดนาม

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้ออกแบบท่ารำที่มาจาก ท่าที่เลียนแบบธรรมชาติ เช่น ท่าไผ่ลู่ลม ท่าไผ่รวมกอ ท่ารำกระทบไม้ รวมชาติอาเซียน เป็นต้น และยังมีท่ารำที่ใช้ไม้ไผ่เพื่อสื่อสารในการแสดง ทั้งนี้ได้นำไม้ไผ่ มาเป็นสื่อกลางในการแสดงที่ชาวอาเซียนมีส่วนร่วม สื่อให้เห็นถึงความรัก ความสามัคคี และการรวมกันเป็นหนึ่งเดียวของชาวอาเซียน โดยได้วางแผนความคิดและแบ่งช่วงต่าง ๆ ของการแสดง ออกเป็น 3 ช่วง ดังนี้ 1.นำเสนอนักแสดงอาเซียนออกมาจากม่านไม้ไผ่ ด้วยความเป็นมิตร 2.นำเสนอการรำรำที่ผสมผสานความเป็นชาติอาเซียนทั้ง 10 ประเทศ 3. นำเสนอการเล่นที่ใช้ไม้ไผ่และการรวมกันเป็นหนึ่งเดียวของชาวอาเซียน

การสร้างสรรค์ท่ารำที่ใช้ในการแสดง

นาฏยสร้างสรรค์ ชุด “รวมใจอาเซียน โดยการแสดงแบ่งออกเป็น 3 ช่วง

ตัวอย่างของท่ารำ การแสดงช่วงที่ 1 ท่ารำแบบผสมผสานของกลุ่มต่างๆโดยนำเสนอนักแสดงอาเซียนออกมาจากม่านไม้ไผ่เปิดตัวนักแสดงขึ้นมารำที่ละกลุ่ม ส่วนนักแสดงกลุ่มอื่นๆให้ปฏิบัติทำนิ่ง และปรับแถวไปเรื่อยๆ

ภาพที่ 10 ตัวอย่าง การจัดกลุ่มที่ 1 ได้แก่ ไทย ลาว และกัมพูชา เพื่อให้เห็นความแตกต่างกันของลักษณะ

ท่าเดินของทั้ง 3 ประเทศอย่างชัดเจน

ที่มา : บงกช ทิพย์สุมนธา ,2560

ภาพที่ 11 ตัวอย่าง การจัดกลุ่มแบบที่ 2 ได้แก่ มาเลเซีย บรูไน และอินโดนีเซีย
ที่มา : บงกช ทิพย์สุมณฑา ,2560

ภาพที่ 12 ตัวอย่าง การจัดกลุ่มแบบที่ 5 ได้แก่ ฟิlippินส์ และเวียดนาม
ที่มา : บงกช ทิพย์สุมณฑา ,2560

ตัวอย่างของท่ารำ การแสดงช่วงที่ 2

- 1.นำเสนอการรำรำที่ผสมผสานความเป็นชาติอาเซียนทั้ง 10 ประเทศ

ภาพที่ 13 การรำรำที่ผสมผสานความเป็นชาติอาเซียนทั้ง 10 ประเทศในท่ารำแบบนาฏศิลป์ไทย
ที่มา : บงกช ทิพย์สุมณฑา ,2560

ภาพที่ 14 การรำรำที่ผสมผสานความเป็นชาติอาเซียนทั้ง 10 ประเทศในท่ารำแบบนาฏศิลป์
พื้นเมืองมาเลเซีย
ที่มา : บงกช ทิพย์สุมณฑา ,2560

ภาพที่ 15 การร่ายรำที่ผสมผสานความเป็นชาติอาเซียนทั้ง 10 ประเทศในท่ารำแบบนาฏศิลป์จีน
ที่มา : บงกช ทิพย์สุมณฑา ,2560

ภาพที่ 16 การร่ายรำที่ผสมผสานความเป็นชาติอาเซียนทั้ง 10 ประเทศในท่ารำแบบนาฏศิลป์พม่า
ที่มา : บงกช ทิพย์สุมณฑา ,2560

ตัวอย่างของท่ารำ การแสดงช่วงที่ 3

1. นำเสนอการละเล่นที่ใช้ไม้ไผ่และการรวมกันเป็นหนึ่งเดียวของชาวอาเซียน

ภาพที่ 17-21 นำเสนอการละเล่นที่ใช้ไม้ไผ่และการรวมกันเป็นหนึ่งเดียวของชาวอาเซียน
ที่มา : บงกช ทิพย์สุมณฑา ,2560

อภิปรายผล

1. แนวคิดในการสร้างสรรค์การแสดงเป็นการผสมผสานทำรำ ทำเต้นและดนตรีที่มีความเป็นอาเซียนทั้ง 10 ประเทศ ในการแสดง 1 ชุด เพื่อสื่อถึงการรวมใจเป็นหนึ่งของคนอาเซียนและบอกเล่าเรื่องราวต่างๆ ของการแสดง โดยมีไม้ไผ่เป็น ศูนย์กลางของสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่ทุกประเทศในอาเซียนมีร่วมกัน มีความสัมพันธ์กับ แนวคิดและทฤษฎีนาฏย สร้างสรรค์ของสุรพล วิรุฬห์รักษ์ (2543, น.225 - 234) ที่กล่าวถึง นาฏยสร้างสรรค์ คือ การที่ผู้ออกแบบนาฏยศิลป์ เป็นผู้คิด ออกแบบ และสร้างสรรค์แนวคิด รูปแบบ กลวิธีของนาฏยศิลป์ชุดหนึ่ง เป็นการทำงานที่ครอบคลุม ปรัชญา เนื้อหา ความหมาย ทำรำ ทำเต้น การตั้งชื่อ การแสดงเดี่ยว การแสดงหมู่ การกำหนดดนตรี เพลง เครื่องแต่งกาย และส่วนประกอบอื่นๆ ที่สำคัญ ในการทำให้นาฏยศิลป์ชุดหนึ่งมีความสมบูรณ์ตามที่ตั้งใจไว้

2. การสร้างสรรค์ทำรำ ทำเต้นในการแสดงชุด รวมใจอาเซียน จำแนกไว้ 3 หัวข้อใหญ่ ดังนี้ 1. การศึกษาการแสดง แบบพื้นเมืองและนาฏศิลป์ที่มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของนาฏศิลป์อาเซียนทั้ง 10 ประเทศ แล้วนำมาทำรำ ทำเต้น มา ประยุกต์ใช้ในการแสดง 2. การออกแบบทำรำที่มาจากท่าที่เลียนแบบธรรมชาติ และท่ารำที่แสดงสัญลักษณ์ต่าง ๆ ได้แก่ ท่าที่ เลียนแบบความพลิ้วไหวของต้นไม้ที่กำลังถูกลม ท่าเดินย่ำเท้าอย่างมีความสุข ท่าสายน้ำไหล โดยใช้มือสร้างสรรค์ท่ารำให้ เหมือนสายน้ำ ท่าที่แสดงสัญลักษณ์กอไผ่ ท่าที่สื่อความหมายของต้นไม้กับประเทศอาเซียน และท่ารำกระทบไม้ที่คิดขึ้นใหม่ 3. การออกแบบท่ารำการใช้ไม้ไผ่เพื่อสื่อสารในการแสดง สื่อให้เห็นถึงความสำคัญของไม้ไผ่ที่มีต่อชาวอาเซียนและนำไม้ไผ่มา สร้างสัญลักษณ์ต่าง ๆ ในการแสดง ได้แก่ แผไม้ไผ่ บ้าน ชิงช้า ชุมประตู่ไม้ไผ่ ชุมเครื่องเล่นไม้ไผ่ และกอไผ่ สอดคล้องกับ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนการนาฏยประดิษฐ์ของพีระพงศ์ เสนไสย (2546, น.22 - 23) ที่กล่าวถึง ปัจจัยในการคิด ผลงานนาฏยประดิษฐ์ดังนี้ 1. คิดสร้างให้เป็นการผสมผสานนาฏยศิลป์หลายๆ จารัตเข้าด้วยกัน 2. คิดสร้างแบบประยุกต์จาก แบบดั้งเดิม 3. คิดใหม่ ทำใหม่ ไม่เคยพบเห็นที่ไหนมาก่อน

3. การสร้างสรรค์เครื่องแต่งกายในการแสดงชุดรวมใจอาเซียน เป็นการสร้างสรรค์เครื่องแต่งกายที่นักแสดงแต่งกาย เหมือนกัน แต่จะมีจุดเด่นที่บ่งบอกถึงความเป็นชาติอาเซียนทั้ง 10 ประเทศอยู่ที่สไบและผ้าคาดเอว ซึ่งเป็นการนำผ้าที่มี ลักษณะและลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละประเทศมาสานให้เป็นผืนเดียวกัน มีความสัมพันธ์กับทฤษฎี Intercultural Theatre (ละครเชิงวัฒนธรรม) ที่พูดถึงการนำวัฒนธรรมสองวัฒนธรรมหรือมากกว่ามาเจอกัน ไม่ได้มีขอบเขตที่ชัดเจน และยัง มีความสัมพันธ์กับทฤษฎีทัศนศิลป์ของ สุรพล วิรุฬห์รักษ์ (2543, น.19 - 229) ในเรื่องของการออกแบบสีที่ใช้ในชุดการแสดง เพื่อให้การแสดงมีความสวยงามและสมบูรณ์แบบมากที่สุด

4. การสร้างสรรค์เพลงในการแสดงชุดรวมใจอาเซียน เป็นการผสมผสานดนตรีที่โดดเด่นของทั้ง 10 ประเทศ นำมา บรรเลงเป็นเพลงเดียวกัน โดยผู้วิจัยได้วางแนวคิดในการแสดงและแบ่งช่วงของการแสดงออกเป็น 3 ช่วง นำไปปรึกษากับผู้ทำ เพลงเพื่อสร้างสรรค์เพลงให้มีกลิ่นอายของความเป็นอาเซียนทั้ง 10 ประเทศ ความสัมพันธ์กับทฤษฎี Intercultural Theatre (ละครเชิงวัฒนธรรม) ที่เกี่ยวกับการสร้างสรรค์ผลงาน ที่เกิดจากการรวมกันของวัฒนธรรมหลายวัฒนธรรม และไม่มีขอบเขต ชัดเจนและผู้วิจัยยังได้นำแนวคิดและทฤษฎีของ พีระพงศ์ เสนไสย (2546, น.82 - 85) มาเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์เพลง โดยผู้สร้างสรรค์จะต้องเป็นผู้กำหนดงานหรือมอบหมายงานที่จะสร้างสรรค์ให้กับผู้ทำเพลงไม่ใช่ให้เพลงมากำหนดงาน

5. การออกแบบแถวและขบวนต่าง ๆ ในการแสดงชุด รวมใจอาเซียน เป็นการออกแบบเพื่อให้มีความสวยงาม มีการร้อย เรียงเป็นเรื่องราวและเพื่อให้เกิดความแปลกใหม่ในการแสดง สอดคล้องกับทฤษฎีแห่งการเคลื่อนไหวของ สุรพล วิรุฬห์รักษ์ (2543, น.229 - 231) กล่าวถึง การที่มนุษย์ใช้ร่างกายเคลื่อนไหวให้เกิดอิริยาบถต่าง ๆ มีหัวข้อสำคัญของทฤษฎีแห่งการ เคลื่อนไหวที่ใช้เป็นพื้นฐานในนาฏยประดิษฐ์ คือ 1.การใช้พลัง มนุษย์ต้องใช้พลังในการเคลื่อนไหวร่างกายต้านกับแรงโน้มถ่วง ของโลก 2.การใช้ที่ว่าง การเคลื่อนไหวต่าง ๆ ต้องอาศัยที่ว่างเป็นปริมาตรคือมีทั้งความกว้าง ความยาว และความสูง ที่ว่างมี ความสำคัญในการกำหนด ดังนี้ 1. ตำแหน่ง 2. ขนาด 3.ทิศทาง นาฏยสร้างสรรค์ ชุด รวมใจอาเซียน ผู้วิจัยได้ออกแบบและ สร้างสรรค์ผลงานการแสดงที่เป็นการผสมเชื้อชาติทั้ง 10 ประเทศอาเซียนเข้าไว้ด้วยกัน นอกจากนี้ยังได้แนวทางในการ สร้างสรรค์การแสดงที่เป็นแบบผสมผสาน ไม่ว่าจะเป็นท่ารำ เพลง และเครื่องแต่งกาย อีกทั้งยังสามารถนำองค์ความรู้ต่างๆ ที่ ได้ไปพัฒนาผลงานชุดอื่นๆต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงวัฒนธรรม. (ม.ป.ป.). *เรียนรู้เพื่อนบ้านประชาคมอาเซียน*. กรุงเทพฯ: สำนักความสัมพันธ์ต่างประเทศ สำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม.
- กองวัฒนธรรมสัมพันธ์กรมสารนิเทศ กระทรวงการต่างประเทศ. (ม.ป.ป.). *ประเทศเพื่อนบ้านของไทย*. กรุงเทพฯ: กระทรวงการต่างประเทศ.
- สุจิตต์ วงษ์เทศ. (2540). *วัฒนธรรมผ้าในอุษาคเนย์ภาพรู้งี้เหลือเพียงตำนาน*. ในกองบรรณาธิการ. (น. 82-90). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุรพล วิรุฬห์รักษ์. (2543). *นาฏยศิลป์ปริทัศน์*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ.
- Dransfield.S and Widjaja.E.A.. (2544). *ทรัพยากรพืชในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เล่มที่ 7: ไม้ไผ่* [Plant resources of South-East Asia 7: Bamboos] (สุนทร ดุริยะประพันธ์, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.